

USSR Foreign Exchange Certificates

Door John Laureijsen

Begin jaren zestig werden duizenden Russische specialisten uitgezonden om in socialistische en ontwikkelingslanden te gaan werken. De regering kreeg hiermee het probleem dat dure externe valuta werd gekocht en in het buitenland werden uitgegeven. Hierdoor ontstond de noodzaak een betaalsysteem te bedenken waardoor Sovjet burgers in het buitenland konden worden verplicht hun verdiende geld in het eigen land te besteden.

Midden jaren zestig werd door het ministerie van Buitenlandse handel de Vneshposyltorg (VPT). Een combinatie van een bank met winkels (Beriozka) en bedrijven waar goederen konden worden gekocht voor VPT certificaten en later cheques. VPT kocht op de internationale markt goederen en verkocht die tegen retail prijzen.

Ook voor interne producten zoals de auto's van Volga of Lada werden gespecialiseerde winkels opgezet. Een andere soort winkel waren de Smile shops. Hier konden geregistreerde werkers zich inschrijven voor luxe appartementen (meer dan 5 vierkante meter per familielid) en garages, indien men reeds over een auto beschikte. In 1992 werden de certificaten en cheques geannuleerd en accepteerden de Beriozkas ook harde externe valuta.

10101 - 1965 - 1 Kopeke

10121 - 1966 1 Roebel

10203 - 1965 5 Kopeke YB

1. Certificaten van Vneshposyltorg

Vneshposyltorg certificaten werden in 1965 geïntroduceerd.

De VPT certificaten waren er in drie verschillende varianten. Het soort land waarin men werkte bepaalde de soort certificaten die men verstrekt kreeg:

- de meeste certificaten (zonder streep) gingen naar werkers in kapitalistische landen
- in socialistische landen kregen de VPT certificaten een diagonale blauwe streep,
- in ontwikkelingslanden kregen de VPT certificaten een gele diagonale streep

De koopkracht van de witte, blauwe en gele certificaten was verschillend. Sommige goederen waren alleen te koop met certificaten zonder streep. Op andere goederen moest worden bijbetaald indien met certificaten met blauwe streep werd betaald.

10215 1966 1 Kopeke YB

10304 1965 10 Kopeke BB

10321 - 1966 1 Roebel BB

De kleinere nominaties werden exchange certificaten genoemd en de nominaties van meer dan 1 roebel noemde men certificaten. Alle certificaten hebben een watermerk. Hoewel een aantal van de in omloop zijnde certificaten zijn afgestempeld was er van een officieel stempelsysteem geen sprake.

2. Cheques van Vneshposyltorg

Nadat de Vneshposyltorg certificaten waren geannuleerd werden in 1976 de VPT cheques geïntroduceerd. Deze zijn in omloop gebleven tot 1992. De VPT cheques van 100,250 en 500 roebels hebben op de rugzijde een witte ronde ruimte met de tekst "gereserveerd voor stempel" (Mesto dlya Pechati).

20103 - 1976 5 Kopeke

20107 - 1976 1 Roebel

20111 - 1976 20 Roebel

Bij betalingen met hogere denominaties (100, 250 en 500 roebels) werd door de kassier tweemaal een driehoekje uitgeknipt waardoor de cheques ongeldig werden. Omdat ze daarna meestal werden vernietigd zijn deze biljetten dus voor verzamelaars bijna onvindbaar.

3. Vneshposyltorg cheques voor militairen

Eind december 1979 trokken de Sovjet troepen Afghanistan binnen. Begin 1980 reeds kregen de troepen VPT cheques (M-VPT). Door het grootschalige gebruik hiervan werd midden jaren tachtig besloten een eigen variant voor de militairen in omloop te brengen.

30101 – 1976 1 Kopeke

30104 - 1976 10 Kopeke

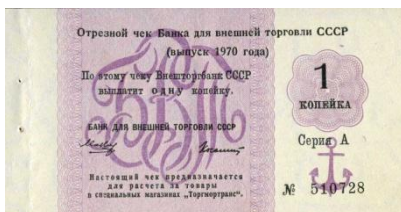
30108 - 1976 3 Roebel

De M-VPT cheques onderscheiden zich door een rode streep aan de onderkant en de bovenkant van de cheques. Deze M-VPT cheques werden niet geaccepteerd in de Beriozka winkels maar moesten bij terugkeer naar de USSR worden ingewisseld tegen normale roebels.

Een gemiddelde soldaat verdiende tussen 10 en 25 VPT roebels per maand. Een sergeant kreeg 70 roebels. Hoewel volgens diverse naslagwerken ook nominaties van 250 en 500 roebels in omloop moeten zijn gebracht wordt er ernstig getwijfeld aan het bestaan van deze biljetten. Ook na het opheffen van het hoofdkwartier zijn er geen restanten van dit soort biljetten gevonden.

4. Torgmortrans cheques

Naast de winkels die werden beheerd door de VPT werden in het midden van de jaren zestig door het ministerie van marine de Torgmortrans winkels opgezet. In de meeste grote havens van Moermansk tot Vladivostok en van Riga tot Odessa in de Zwarte zee waren special Tormortrans winkels ingericht. In deze winkels moest worden betaald met VPT cheques voor zeemannen (seamen, dus S-VPT). Het gemiddelde salaris bedroeg circa 30 S-VPT per maand (plus een klein vast bedrag voor aan wal).

41101 – 1970 1 Kopeke

41601 – 1978 5 Kopeke

41804 – 1989 1 Roebel

Er bestaan twee verschillende soorten van S-VPT:

- een variant zonder anker dat werd uitgegeven door het ministerie van Visserij Industrie
- en een variant met anker dat werd uitgegeven door het ministerie van Marine en Vloot

Kenmerkend voor deze biljetten is eveneens dat er een aantal verschillende varianten van handtekeningen op staan. Hier doet zich dus een situatie voor waarbij een identiek biljet met een identiek jaartal toch andere handtekeningen kan bevatten. Een voorbeeld hiervan is de S-VPT van 1974 deze is zowel bekend met de handtekeningen van Makeev en Kolashin als met de handtekeningen van Makeev en Tatirov. In een aantal gevallen, de vroege jaren zestig, zelfs niet eens bekend is van wie de handtekening zou moeten zijn.

Alle S-VPT cheques hebben als serieletter de letter A en een herhalend watermerk dat bestaat uit de letters CCCP. De achterkant van deze cheques is niet bedrukt.

5. Diplomaten cheques

Vanaf het midden van de jaren zestig kregen bepaald groepen diplomaten cheques toegewezen. Helaas is niet gedocumenteerd wie deze kreeg en in welke denominaties. Deze D-VPT cheques hebben als serieletter de letter D. Om te voorkomen dat de diplomaten in contact zouden moeten komen met specialisten uit allerlei ontwikkelingslanden werden er drie speciale Beriozka winkels geopend waar alleen met de VPT-D cheques kon worden betaald.

50802 – 1979 2 Kopeke

50804 – 1979 10 Kopeke

50808 – 1979 2 Roebel

In eerste instantie werden de cheques in omloop gebracht zonder een serienummer. In een later stadium werden de cheques random van een nummer voorzien. Van een aantal verschillende jaren zijn cheques met en zonder nummer bekend.

Alle D-VPT cheques hebben als serieletter de letter D en een herhalend watermerk dat bestaat uit de letters CCCP. De cheques werden verspreid in de vorm van boekjes.

6. Cruiseschip cheques

Sovjet burgers mochten niet meer dan 30 roebles tegelijk opnemen bij hun bank. Dit was echter onvoldoende voor de toeristische trips. Daarom konden Cruiseschip cheques worden gekocht waarmee kon worden betaald aan boord van de schepen en in beperktere mate ook op treinen en vliegzeizen.

61004 – 1975 10 Kopeke

61302 – 1980 2 Kopeke

61503 – 1989 50 Kopeke

Omdat in de loop der tijd het gebruik van deze cheques steeds uitgebreider werd bestaan er ook van deze cheques diverse varianten. De eerste cheques werden in omloop gebracht zonder vervoersmiddelen er op later kwamen er cheques met een vliegtuig, een trein, een boot en combinaties hiervan.

Van deze cheques zijn een aantal varianten bekend. Zo bestaan er diverse tekstvarianten van de tekst onder aan de 1961 cheques. Onder andere:

- This check is accepted for the payment of convenience shop production and services on Soviet ships making trips on international lines.
- This check is accepted from a passenger for goods and services.
- This check is accepted for the payment of goods and services on Soviet ships, plane and trains making trips on international lines.

Een andere leuke bijkomstigheid is dat de bankiers Vladimir Sergueevich Geraschenko en Vladimir Vladimirovich Geraschenko, die beide diverse cheques hebben getekend, vader en zoon zijn.

Begin negentiger jaren stopten de cruiseschepen met het uitgeven van de VPT cheques en werd begonnen met de uitgifte van eigen biljetten.

7. Bronvermelding:

- Kats - Encyclopaedia of Russian Paper Money, vol.1
- Krause - cat.vol.3
- Istomin & Trick – USSR Foreign Exchange Certificates
- <http://www.atsnotes.com/>
- <http://www.geocities.com/banknotai/>
- Afbeeldingen: Privé collectie